

УДК 159.923.2-055.2:316.362.1

DOI <https://doi.org/10.51547/ppp.dp.ua/2021.5.12>

Халік Олена Олександрівна,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної та вікової психології
Криворізького державного педагогічного університету
ORCID ID: 0000-0002-0460-6072

Косяк Тетяна Сергіївна,

магістр психології, вчитель хімії та природознавства
Криворізької гімназії № 91

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗАГАЛЬНОЇ ТА РОЛЬОВОЇ САМООЦІНКИ ЖІНОК, ЇХ ВПЛИВ НА СТОСУНКИ В СІМЕЙНІЙ СИСТЕМІ

RELATIONSHIP BETWEEN GENERAL AND ROLE SELF-ESTEEM OF WOMEN, ITS INFLUENCE ON RELATIONS IN THE FAMILY SYSTEM

У статті представлені результати емпіричного дослідження взаємозв'язку загальної та рольової самооцінки, а також їхнього впливу на стосунки в сімейній системі в дорослості в жінок. Загальна самооцінка тлумачиться як системне утворення особистості, яке виконує функції оцінки і формування емоційно-ціннісного ставлення особистості до себе, своїх якостей і можливостей, становища серед інших людей тощо. Рольова самооцінка в дослідженні трактується як оцінка людиною своїх якостей, характеристик як суб'єкта виконання певної соціальної ролі, зокрема ролі жінки, дружини, матері, доньки. Виявлено, що більшість респондентів мають завищену загальну самооцінку за невротичним типом, майже третина – адекватний рівень загальної самооцінки, тоді як найменша частина досліджуваних жінок мають занижену та занижену за невротичним типом самооцінку.

Визначено, що середнє значення жіночої самооцінки ролей «жінка», «дружина», «матір», «донька» належить до середнього рівня вияву. Найвище досліджувані оцінюють себе в ролях дружини та жінки, менше – у ролях матері та доньки. Виявлено, що найбільш значущими ролями для досліджуваних є ролі матері та жінки, а найменш значущою – доньки. Припускаємо, що це пов'язано з актуальністю виконуваної ролі на даному віковому етапі. Найбільш компетентними жінки вважають себе в ролях дружини, жінки, лише потім – матері, аналогічна тенденція простежується і щодо задоволеності виконанням цих ролей.

Встановлено, що показники загальної самооцінки статистично значущо позитивно корелюють із показниками рольової самооцінки, зокрема з показниками ролей «жінка», «дружина», «донька». Показник загальної самооцінки статистично значущо негативно корелює зі значущістю ролі жінки. Отже, виявлена така взаємозалежність: що вищі показники загальної самооцінки, то вищі показники рольової самооцінки, і навпаки. Впливом на рольову самооцінку жінок можемо вплинути на їхній рівень загальної самооцінки.

Виявлено, що достатній рівень близькості більшою мірою мають жінки з адекватною самооцінкою та завищеною за невротичним типом. Тоді як більшість жінок, які мають співзалежні стосунки, мають завищену загальну самооцінку за невротичним типом, меншу частину становлять жінки із заниженою та заниженою за невротичним типом загальною самооцінкою.

Ключові слова: загальна самооцінка, рольова самооцінка, роль матері, роль жінки, роль дружини, роль доньки, рівень близькості – відчуженості, сімейна система.

The article explores the interconnection between general and role self-esteem of women and its impact on relationships in the family system. General self-esteem is defined as systemic formation of personality, whose function is evaluation and formation of the emotional and value component of self-awareness, own traits and abilities, position among others, etc. Role self-esteem is defined as evaluation of an individual of their traits, characteristics of a subject who performs a specific social role, particularly the role of “woman”, “wife”, “mother”, and “daughter”.

It was discovered that the majority of respondents have inflated general self-esteem on a neurotic type, about a third has an adequate level of general self-esteem, while the minority of subjects have low and low on a neurotic type self-esteem. It is determined that the average value of women's self-esteem of the roles “woman”, “wife”, “mother”, “daughter” belongs to the average level of expression. Respondents rate themselves more as “women” and “wives” and less in the role of “mother” and “daughter”. The results suggest that the most significant role for survey participants is the roles of “mother” and “wife”, while the least important role is the role of “daughter”. We suppose that it is related to the topicality of the role performed at this age. Surveyed women consider themselves the least competent in roles of “wife”, “woman”, and only then “mother”. Analogous

tendency is observed in the satisfaction with the performance of these roles. As it was determined, indicators of general self-esteem correlate statistically positively with indicators of role self-esteem, particularly with indicators of the roles of "woman", "wife", and "daughter". The indicator of general self-esteem correlates statistically negatively with the significance of the role of "woman". Therefore, the following interconnection is found: the higher indicators of general self-esteem are, the higher indicators of role self-esteem are and vice versa.

The investigation reveals that women with adequate self-esteem and inflated self-esteem on a neurotic type have a sufficient level of intimacy to a greater extent. While the majority of surveyed women who have interdependent relationships have inflated general self-esteem on a neurotic type, the minority consists of women with low and low on a neurotic type general self-esteem.

Key words: *general self-esteem, role self-esteem, level of intimacy, family sociogram, family system.*

Однією з умов побудови гармонійних стосунків в сімейній системі є самооцінка особистості. Вона є важливою складовою частиною поведінки суб'єкта, базовим феноменом, що відображає характеристику особистості та впливає на характер взаємодії з нею. У психологічній літературі жіноча самооцінка досліджена меншою мірою, тоді як на сучасному етапі розвитку українського суспільства жінка продовжує відігравати особливу роль у формуванні ресурсних сімейних стосунків.

Під загальною самооцінкою розуміємо систему утворення особистості, яке виконує функції оцінки і формування емоційно-ціннісного ставлення особистості до себе, своїх якостей і можливостей, становища серед інших людей тощо.

На думку О. Молчанової, «за єдиною інтегральною самооцінкою завжди стоїть система смислових утворень», а приватні самооцінки у значущих сферах життєдіяльності або самооцінки особистісних проявів, важливих для суб'єкта, визначають структуру загальної самооцінки [2, с. 6].

Скориставшись ідеями С. Русіної, розглянемо рольову самооцінку як оцінку людиною своїх якостей, можливостей, здібностей, особливостей своєї діяльності у процесі засвоєння і прийняття соціальних функцій і зразків поведінки, зумовлених її соціальним статусом у суспільстві [5, с. 187].

Значущими є встановлені Т. Терешонок, Л. Айснер особливості жіночої самооцінки щодо її невисокого рівня стійкості, що створює можливості для корекції неадекватного рівня рольової та загальної самооцінки. Дослідники виявили, що це пов'язано в більшості з орієнтацією жінок на оточення, схильністю змінювати ставлення до себе під впливом думок інших, а також із підвищеною чутливістю до негативного та позитивного зворотного зв'язку [6, с. 177].

На думку Т. Бендас, є чотири чинники, які впливають на статеві відмінності за стійкістю самооцінки:

- ступінь відкритості у взаєминах;
- реакція на зворотний зв'язок;
- стрес, пов'язаний з особливостями стосунків із близькими людьми;
- емоції [1].

Видається важливим дослідити особливості загальної та рольової самооцінки жінок, а також з'ясувати, як жіноча самооцінка впливає на особливості стосунків у сімейній системі.

У даному дослідженні були використані такі діагностичні методи: «Методика знаходження кількісного вираження рівня самооцінки за С. Будассі», опитувальник О. Холодкової, С. Русіної «Вивчення рольової самооцінки», проективна методика «Сімейна соціограма» [3–5].

Опитувальник О. Холодкової, С. Русіної «Вивчення рольової самооцінки» передбачає два етапи: перший – на суб'єктивному рівні за 5-бальною шкалою оцінити виконання зазначеної ролі; на другому етапі респондентки мають самооцінити, за 10-бальною шкалою, свою діяльність у конкретній ролі за такими шкалами:

- значущість даної соціальної ролі (цінність, важливість);
- компетентність (наскільки добре реалізую, виконую);
- задоволеність (наскільки успішно самореалізуюся);
- оцінка іншими (як оцінюють мене в даній соціальної ролі значущі для мене люди: батьки, дружина, чоловік, друзі, діти й інші);
- привабливість (наскільки дана соціальна роль мені подобається).

З урахуванням мети нашого дослідження, у межах використання даного опитувальника нами були вивчені такі соціальні ролі: «жінка», «дружина», «мати» та «донька».

Дослідно-експериментальну базу нашого дослідження становили жінки, які отримали інформацію про мету дослідження, що була розміщена на сторінці відкритої групи фейсбуку «Психологія для всіх». Респондентами стали 30 жінок ранньої та середньої дорослості, які перебували у шлюбі не менше 5 років.

Розглянемо отримані результати за методикою С. Будассі, на основі яких респонденти були поділені на групи за рівнем загальної самооцінки (див. табл. 1).

Найбільшу кількість респондентів (56,6%) становлять жінки, що мають завищену за невротичним

Таблиця 1

Особливості самооцінки жінок за методикою С. Будасі

Рівень самооцінки	Занижена за невротичним типом	Занижена	Адекватна	Завищена за невротичним типом
Показник у %	6,7	6,7	30	56,6
Кількість респондентів	2	2	9	17

Таблиця 2

Середні значення рольової самооцінки жінок

Роль	Самооцінка ролі «жінка»	Самооцінка ролі «дружина»	Самооцінка ролі «мати»	Самооцінка ролі «донька»
Середнє значення	3,70	3,76	3,40	3,23
Стандартне відхилення	0,96	0,84	1,04	0,94

типом самооцінку. Оскільки самооцінка загалом визначає вимогливість до себе, ставлення до успіхів та невдач, впливає на стосунки з оточенням, то здебільшого жінки із завищеним рівнем самооцінки можуть демонструвати схильність до конфліктності, нездатність брати на себе відповідальність за свої невдачі, звинувачувати інших у своїх неспіхах, а також неадекватно оцінювати власні можливості та мати завищений рівень домагань.

Зазвичай жінки з таким рівнем самооцінки відчують перевагу над іншими, не можуть дозволити собі визнати власні помилки, отже, не мають можливості вчитися на них, отримавши певний життєвий досвід. Неадекватно сформована самооцінка особистості може створювати значні труднощі у формуванні гармонійних стосунків, у сімейній системі також.

Майже третину досліджуваних (30%) становлять респонденти з адекватним рівнем сформованої самооцінки. Такий рівень самооцінки дозволяє жінці реалістично оцінювати свої здібності, можливості, учинки, адекватно співвідносити свої сили з вимогами конкретної ситуації й очікуваннями інших людей.

У даній вибірці виявлено по 6,7% жінок, які мають занижену та завищену за невротичним типом самооцінку. Для них зазвичай характерні негативне ставлення до себе, недооцінювання своїх можливостей, успіхів, неприйняття себе, залежність від думок оточення, як наслідок, низький рівень домагань та занижені очікування.

Але рівень загальної самооцінки не відображає можливість розбіжностей у «частковій» самооцінці, в оціненні себе як виконавця певної ролі. Із цією метою нами був проведений аналіз результатів опитувальника О. Холодкової, С. Русіної «Вивчення рольової самооцінки». У результаті нами було визначено середнє значення загальної самооцінки жінками вказаних ролей: «жінка», «дружина», «донька», «мати» (див. Табл. 2). Вста-

новлено, що середнє значення самооцінки кожної з ролей належить до середнього рівня вияву, а стандартне відхилення варіюється від 0,84 до 1,04.

Найвище жінки оцінюють себе в ролі дружини, середнє значення за п'ятибальною шкалою становить 3,76, наступною є роль «жінка» – 3,7 бали, роль матері – 3,4, тоді як роль доньки в середньому була оцінена у 3,2 бали. Отримані результати можуть бути пов'язані з певними уявленнями в суспільстві та вимогливістю соціуму щодо виконання жінкою вказаних соціальних ролей. Наприклад, щодо виконання ролі матері в українському соціумі існують досить жорсткі критерії ефективності жінки, що впливає і на її самооцінку себе в ролі матері. Низькі показники самооцінки жінок ролі «донька» можуть бути пояснені специфікою вікового етапу, коли пріоритети зміщуються на виконання інших соціальних ролей, але водночас жінка відчуває важливість виконання і цієї ролі, на її думку, не виконує її ефективно.

Розглянемо результати середніх показників окремих компонентів рольових самооцінок жінок (див. Табл. 3). У межах даної діагностованої групи жінок найбільш значущою для досліджуваних виконуваною роллю є роль матері (9,17), наступною за значимістю (8,93) – роль жінки, а найменше значення отримала роль доньки (7,77). Можемо припустити, що це пов'язано з актуальністю вказаних виконуваних ролей на даному віковому етапі.

Якщо ми проаналізуємо показник компетентності ролі «дружина», то помітимо відмінності порівняно з показниками компетентності ролі матері: найбільш компетентними жінки вважають себе в ролі дружини, а роль матері посідає третє місце після ролі «жінка», аналогічна тенденція простежується і в задоволеності цією роллю.

Досліджувані найбільш задоволені від виконання ролей дружини та жінки, тоді як роль матері і доньки не оцінена високо. Окрім того, значу-

Середні значення компонентів ролі самооцінки жінок

Соціальна роль	Значущість ролі	Компетентність	Задоволеність роллю	Оцінка іншими викон. ролі	Привабливість ролі
Жінка	8,93	7,83	7,73	8,33	8,90
Дружина	8,77	8,10	8,10	8,47	8,47
Мама	9,17	7,37	7,53	8,03	9,00
Донька	7,77	6,73	6,90	7,03	7,43

щість конкретної ролі для жінки не означає задоволеності нею. Так, наприклад, найвищий показник значущості припадає на роль матері, тоді як задоволеність цією роллю оцінена нижче.

Найбільш привабливими для респонденток виявилися ролі матері та жінки, що вказує на актуальність даних ролей на даному віковому етапі, а також на орієнтування на традиційні цінності, які переважають у суспільстві. Найвищий показник привабливості припадає на роль матері, а задоволеність цією роллю лише на третьому місці.

Якщо розглянути результати, отримані за шкалою «оцінка іншими виконуваної ролі», то можна визначити, що найвищі показники отримали ролі «дружина» та «жінка». Отже, досліджувані вважають, що значущі для них люди гірше оцінюють якість виконання ними ролей матері та доньки, ніж дружини та жінки.

Важливо відмітити, що в окремих респонденток загальний показник ролі самооцінки значно вище за конкретні складники самооцінки певної ролі. Так, наприклад, досліджувані № 12, 22, 23 загалом самооцінили себе в ролі матері та доньки вище за середній рівень, тоді як оцінювання окремих складових частин ролі самооцінки, зокрема і значущості, привабливості та компетентності вищевказаних ролей, має найнижчий показник.

Установлено, що не завжди жінки із завищеною загальною самооцінкою мають високі показники ролі самооцінок. Так, наприклад, респондентка № 28 має завищений рівень загальної самооцінки (0,93), тоді як виконання ролей оцінені нею переважно низьким та середнім рівнем. Найменшою кількістю балів респондентка оцінила ролі матері та роль доньки. Респондентка № 5, навпаки, маючи занижений за невротичним типом рівень загальної самооцінки (0,06), отримала досить високі бали за рольовими самооцінками. Ролі дружини, матері та доньки нею були самооцінені в максимальну кількість балів. Можемо припустити, що неадекватно сформована завищена самооцінка насправді може бути компенсацією заниженої.

За результатами кореляційного аналізу за допомогою коефіцієнту Ч. Спірмена було встановлено,

що показник загальної самооцінки статистично значущо корелює з показниками ролі самооцінки, зокрема із самооцінками ролі «жінка» (0,37 за $p \leq 0,05$), ролі «дружина» (0,44 за $p \leq 0,02$) та ролі «донька» (0,39 за $p \leq 0,05$). Статистично достовірного зв'язку загальної та самооцінки ролі матері виявлено не було (0,22 за $p \leq 0,02$) (див. Табл. 4).

Таким чином, спостерігається така взаємозалежність: що вищі показники загальної самооцінки, то вищі показники ролі самооцінки, і навпаки, чим нижче показники загальної самооцінки, тим нижчі показники ролі самооцінки. На основі цього можемо констатувати, що коригуванням ролі самооцінки, зокрема ролей жінки, дружини чи доньки, можемо впливати на рівень загальної самооцінки.

Розглянемо результати кореляційного аналізу за коефіцієнтом Ч. Спірмена між показниками загальної самооцінки та показниками окремих компонентів ролі самооцінок. Показник загальної самооцінки статистично значущо негативно корелює лише з показником значущості ролі «жінка» (-0,43 за $p \leq 0,02$). Це вказує на те, що чим нижчий показник значущості ролі «жінка», тим вищий показник загальної самооцінки, і навпаки, чим вищий показник значущості ролі жінки, тим нижчий показник загальної самооцінки. Отже, чим більш значущ для досліджуваної ролі «жінка», чим менше вона самооцінена, тим нижче буде і рівень загальної самооцінки, і навпаки.

Показник ролі «жінка» статистично значущо корелює з показниками ролей дружини (0,54 за $p \leq 0,54$) та матері (0,64 за $p \leq 0,01$). Отже, за коригування самооцінювання самоставлення досліджуваних до ролі жінки можемо сприяти підвищенню самооцінки ролей матері та дружини.

Показник значущості ролі «жінка» позитивно статистично достовірно корелює з такими компонентами ролі самооцінки, як: оцінка значущими іншими виконання цієї ролі (0,47 за $p \leq 0,01$), привабливість ролі жінки (0,39 за $p \leq 0,03$), значущістю ролі матері (0,42 за $p \leq 0,02$) та привабливістю ролі матері (0,62 за $p \leq 0,001$).

Отже, встановлено тісний взаємозв'язок як загальних показників ролі самооцінок ролей

Таблиця 4

Результати кореляційного аналізу показників загальної та ролі самооцінки жінок

	Загальна самооц. (за С. Будассі)	Самооц. ролі «жінка»	Самооц. ролі «дружина»	Самооц. ролі «мати»	Самооц. ролі «донька»
Загальна самооцінка (за С. Будассі)	1	0,37 ($p \leq 0,04$)	0,44 ($p \leq 0,02$)	0,25 ($p \leq 0,2$)	0,39 ($p \leq 0,03$)
Самооцінка ролі «жінка»	0,37 ($p \leq 0,04$)	1	0,54 ($p \leq 0,002$)	0,64 ($p \leq 0,0001$)	0,35 ($p \leq 0,02$)
Самооцінка ролі «дружина»	0,44 ($p \leq 0,02$)	0,54 ($p \leq 0,002$)	1	0,52 ($p \leq 0,002$)	0,42 ($p \leq 0,02$)
Самооцінка ролі «мати»	0,249 ($p \leq 0,18$)	0,64 ($p \leq 0,0001$)	0,52 ($p \leq 0,003$)	1	0,53 ($p \leq 0,003$)
Самооцінка ролі «донька»	0,39 ($p \leq 0,03$)	0,35 ($p \leq 0,05$)	0,42 ($p \leq 0,02$)	0,53 ($p \leq 0,003$)	1

Таблиця 5

Особливості близькості – відчуженості у стосунках жінок із різним рівнем загальної самооцінки

Рівень близькості – відчуженості у стосунках	Рівень загальної самооцінки				Усього, %
	Знижена за невротич. типом	Знижена	Адекватна	Завищена за невротичним типом	
Достатній рівень близькості	3,3%	3,3%	26,7%	33,4%	66,7
Співзалежні стосунки	3,3%	3,3%	3,3%	20,1%	30
Надмірний рівень відчуженості	–	–	–	3,33%	3,3

«жінка», «дружина», «мати», так і окремих компонентів самооцінки ролей жінки та матері, що відображає соціальні традиції суспільства щодо стійкої картини жіночої самореалізації: жінка обов'язково повинна себе реалізувати як матір.

Показник компетентності ролі жінки має позитивну кореляцію із задоволеністю цією роллю (0,74 за $p \leq 0,001$) та оцінкою значущими іншими виконання ролі (0,49 за $p \leq 0,006$). Отже, впливом на самооцінку компетентності у виконанні ролі «жінка» ми можемо досягти підвищення показників задоволеності цією роллю. Оцінка іншими (значущими людьми) виконання ролі «жінка» позитивно корелює зі значущістю (0,47 за $p \leq 0,01$), компетентністю (0,49 за $p \leq 0,01$), привабливістю (0,54 за $p \leq 0,01$) та задоволеністю цією роллю (0,59 за $p \leq 0,01$). Це вказує на те, що самооцінка виконання ролі «жінка» досить сильно залежить від думок значущих людей.

Отже, виявлено взаємозв'язок між загальною самооцінкою жінок та рольовими самооцінками, зокрема ролей «жінка», «дружина», «донька».

Видається важливим проаналізувати наявність чи відсутність впливу загальної та рольової самооцінки на особливості сімейних стосунків, зокрема на показник близькості – відчуженості, який вивчався за допомогою проєктивної методики «Сімейна соціограма» (див. Табл. 5).

Встановлено, що більшість досліджуваних жінок (66,7%) демонструють достатній рівень

близькості в сімейних стосунках. Тоді як майже третина респонденток демонструють співзалежні стосунки (30%), що свідчить про наявність залежності від партнера або близького оточення, яка супроводжується деякою мірою неухвилю до себе або зниженням рівня самоідентифікації. Однією із причин виникнення такого типу стосунків є порушення сімейної взаємодії внаслідок неадекватно сформованої самооцінки.

Також незначна кількість респонденток продемонстрували надмірний рівень відчуженості (3,3%). Це може бути зумовлено етапом, який проживає подружжя, наслідком дисгармонійних проявів у стосунках, наслідуванням батьківської структури сімейної системи тощо.

Частина жінок, які мають адекватний рівень загальної самооцінки, теж демонструють співзалежні стосунки (3,3%). Такі стосунки зазвичай характеризуються дисфункціональним проявом. Розглянемо для прикладу результати сімейної соціограми досліджуваної № 7 (див. Рис. 1). Респондентка № 7 відобразила, що на момент утворення шлюбу, а також в сьогоденні члени родини перебувають у співзалежних стосунках. Але в динаміці, через 5 років, на її думку, кожен член сім'ї дистанціюється.

Якщо звернути увагу на показники рольової самооцінки вищезгадуваної респондентки, то загальна самооцінка ролі матері оцінена нею найнижчим балом (1), зокрема найнижчий бал

отримали показники компетентності та задоволеності вказаної ролі. Загальна ж самооцінка ролі «донька» була вище середнього рівня.

Оскільки нами було виявлено взаємозв'язок показників самооцінки ролей матері та доньки, у даному разі це не простежується, тому можемо припустити, що низькі показники самооцінки ролі матері є наслідком дисгармонійних стосунків у новоствореній сім'ї. Можливо, це через те, що є конфлікти з донькою, яка на Рис. 1 зображена окремо, а чоловік узагалі не включає її в сімейну систему.

Третина респонденток, що мають завищений рівень самооцінки, демонструють достатній рівень близькості стосунків – 33,4%, 20% досліджуваних жінок мають співзалежні стосунки, 3,3% демонструють надмірний рівень відчуженості. Так, наприклад, респондентка № 28, за результатами «Сімейної соціограми», на початку шлюбу демонструє достатній рівень близькості (див. Рис. 2). Натепер між членами родини відображений надмірний рівень відчуженості. Припускаємо, що завищена самооцінка жінки може впливати на появу надмірної вимогливості до інших членів родини, що в результаті може бути одним із чинників виникнення емоційного дистанціювання. Хоча за результатами «Сімейної соціограми» у ситуації «Моя сім'я через 5 років» можемо констатувати, що досліджувана прагне

досягти достатнього рівня близькості в сімейних стосунках.

Щодо рольової самооцінки даної респондентки, то компетентність, задоволеність і оцінка іншими ролі матері отримали найнижчий рівень вияву (1), а привабливість та значущість самооцінені досліджуваною середнім рівнем (5). Показник загальної рольової самооцінки даної ролі є найнижчим (1), а показники ролі «дружина» відзначаються балами вище середнього рівня. Дистанція між респонденткою та донькою є більшою, ніж між нею та чоловіком. Припускаємо, що такі стосунки не задовольняють респондентку, оскільки в динаміці (через 5 років) вона відобразила їх із достатнім рівнем близькості.

Результати кореляційного аналізу за коефіцієнтом Ч. Спірмена свідчать про відсутність статистично достовірного зв'язку між загальною самооцінкою і близькістю – відчуженістю у стосунках, але вказують на тенденцію до взаємозв'язку (0,27 за $p \leq 0,2$), але виявлена взаємозалежність між адекватністю – неадекватністю самооцінки і показником близькості – віддаленості стосунків: жінки з неадекватним рівнем самооцінки мають у значній частині стосунки або з надмірним рівнем відчуженості, або зі співзалежним типом відносин.

Окрім того, встановлено, що більшість жінок, які мають низькі або занадто високі показники рольової самооцінки щодо ролей «жінка» та «дру-

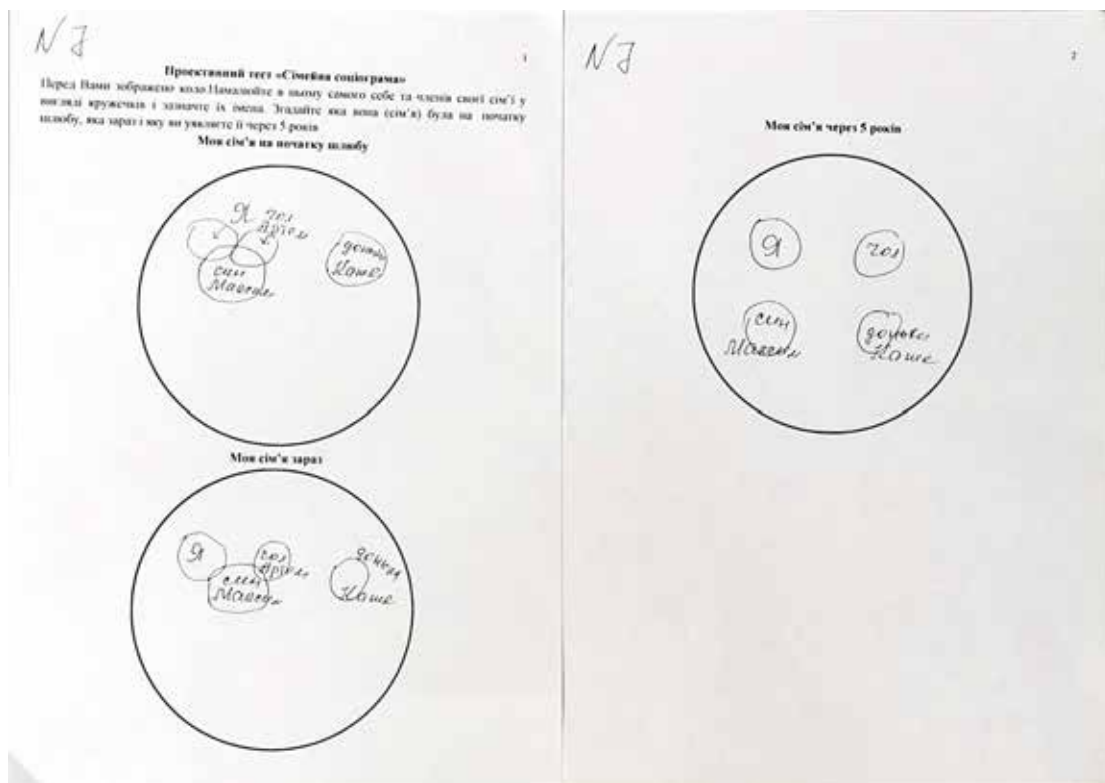

Рис. 1. Результати «Сімейної соціограми» респондентки № 7

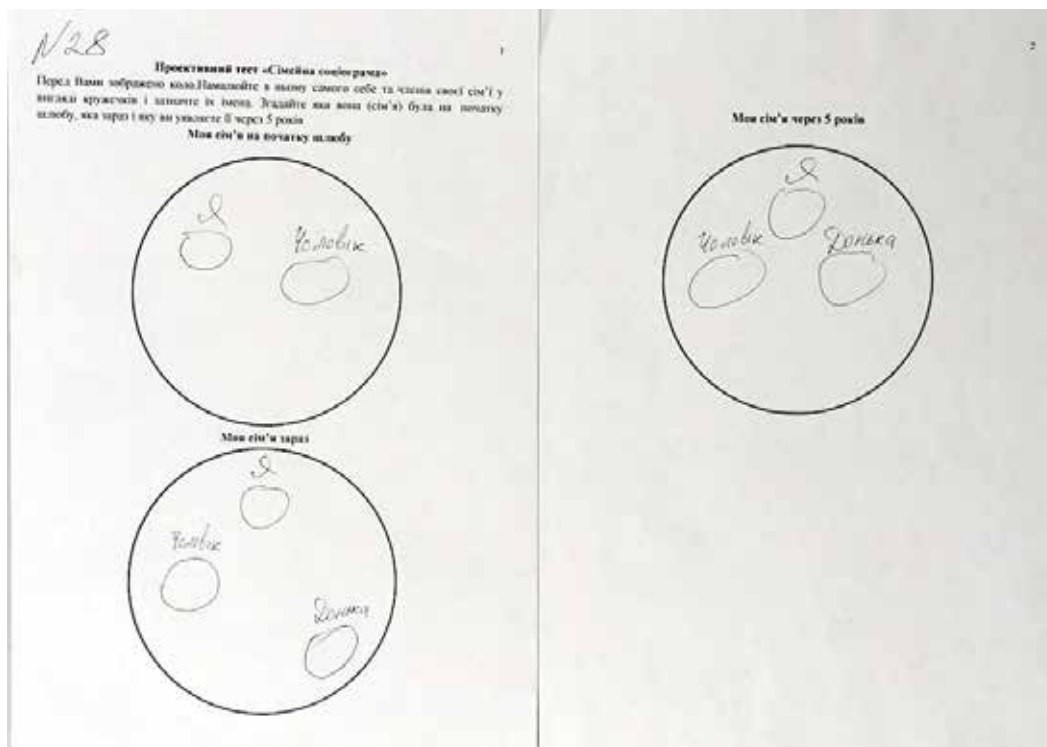

Рис. 2. Результати «Сімейної соціограми» респондентки № 28

жина», теж мають у значній частині негармонійні стосунки – співзалежного або відчуженого типів.

Отже, жіноча загальна самооцінка має статистично достовірний позитивний взаємозв'язок із рольовими самооцінками, зокрема з показниками ролей «жінка», «дружина» та «донька». Окрім того, показник загальної самооцінки статистично значущо негативно корелює зі значущістю ролі «жінка». Отримані результати створюють можливість для розроблення програми корекції, гармонізації рівня рольових самооцінок, що дозволить впливати і на загальну самооцінку. Встановлені зв'язки дозволяють спрогнозувати, що психокорекційна робота над гармонізацією самооцінення досліджуваних щодо ролі «жінка» може сприяти гармонізації самооцінки ролей матері та дружини.

Виявлено, що достатній рівень близькості більшою мірою мають жінки з адекватною самооцінкою та завищеною за невротичним типом. Тоді як більшість досліджуваних, які мають співзалежні стосунки, мають завищену загальну самооцінку за невротичним типом, меншу частину становлять жінки із заниженою та заниженою за невротичним типом загальною самооцінкою. Отже, третина досліджуваних, які мають неадекватну загальну самооцінку, мають у власних сімейних системах негармонійні стосунки: надмірно відчуженого та співзалежного типів, з домінуванням у даній виборці останнього. Виявлені зв'язки дозволяють говорити про можливість розроблення психокорекційної програми з гармонізації стосунків, через роботу з рольовими самооцінками жінок також, зокрема із самооцінкою ролей «жінка» та «дружина».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бендас Т. Гендерная психология. Санкт-Петербург, 2005. 232 с.
2. Молчанова О. Самооценка: Теоретические проблемы и эмпирические исследования. Москва : Флинта, 2016. 392 с.
3. Никиреева Е. Нахождение количественного выражения уровня самооценки (по С.А. Будасси). *Психологические особенности направленности личности*. Москва, 2007.
4. Румянцева Т. Психологическое консультирование: диагностика отношений в паре. Санкт-Петербург : Речь, 2006. 176 с.
5. Русина С. Социальный и психологический аспекты генезиса ролевой самооценки студента. *Мир науки, культуры, образования*. 2015. № 4. С. 187–189.
6. Терешонок Т., Айснер Л. Особенности самооценки женщин среднего возраста с разным социальным статусом. *Социально-экономический и гуманитарный журнал Красноярского государственного аграрного университета*. 2016. № 4. С. 173–190.